

Gode i hop

Samspill og samarbeid mellom Lillehammer og omland

En samfunnsanalyse i ByRegionprogrammet

Kortversjon av ØF-rapport 10/2014

av

T. Andersen

P.K. Alnes

K. Gløtvold-Solbu

M. Røhnebæk

A. Hagen

Hva er ByR-programmet?

Byregionprogrammet, i regi av Kommunal- og moderniseringsdepartement, skal øke kunnskapen om samspillet mellom by og omland for å styrke disse områdenes regionale vekstkraft. Det nasjonale utviklingsprogrammet tar utgangspunktet i et regionforstørringsperspektiv, hvor Lillehammer-regionen deltar sammen med 32 andre regioner. Regionforstørring handler i denne sammenhengen bl.a. om å bedre rekrutteringen av arbeidskraft til virksomhetene og spre vekst i et større omland ved å koble sammen byene og områdene omkring.

ByR i Lillehammer og omland

Det overordnede målet for Lillehammer-prosjektet er å skape en moderne og utviklingsorientert region som er beredt til å møte framtidens muligheter og utfordringer. Prosjektet skal bidra til å styrke hele regionens attraktivitet for eksisterende bedrifter og innbyggere og potensielle nyetableringer og tilflyttere. Lillehammer-regionen omfatter i dette prosjektet alle de 12 kommunene som utgjør Gudbrandsdalen, inkludert Lillehammer.

Fase 1 av Lillehammer-prosjektet omfatter:

- Kunnskapsgrunnlag og samfunnsanalyse som beskriver Lillehammers betydning for sitt omland forankret hos samarbeidende parter.
- Handlingsplan for fase 2 forankret hos samarbeidende parter.

ByR-programmet og ByR-analysene kobler sammen mange tema og pågående prosesser som det generelt foreligger mye data og kunnskap om – nasjonalt og regionalt.

Rapporten oppsummerer innledningsvis prosjektets kontekst, bl.a. kommune-strukturreform, interkommunalt samarbeid, regionens særlige utfordringer og innovasjonsarbeid, og drøfter generelt regionbegrepet og sammenhengen vekst i by og omland. De videre kapitlene tar for seg befolkningsutvikling og næringsanalyse, Lillehammers betydning som regionsenter og erfaringer med eksisterende samarbeid mellom kommunene. Basert på funn og ulike innspill, oppsummeres til sist i rapporten forslag til temaer/områder for det videre samarbeidet i ByR-Lillehammer.

Befolkningsutvikling

Oppland hadde ved inngangen til 2014 rundt 188 000 innbyggere. Befolkningsveksten de siste 30 årene i Oppland har i stor grad funnet sted etter 2008, og da drevet av økt innflytting. Veksten de siste seks årene har vært sterkest relativt sett i Lillehammerregionen og på Hadeland, mens den negative trenden i Nord- og Midt-Gudbrandsdalen fra tidligere år har vedvart i perioden 2008-2014.

Lillehammerregionen hadde 1. januar 2014 38 355 innbyggere. Dette er en økning på sju prosent de siste 14 årene. Regionens innbyggertall i 2014 fordeler seg på rundt 27 000 i Lillehammer, 5 000 i

Tabell 0-1: Folketall i Opplandsregionene 1.1.1990, 1.1.2000, 1.1.2008 og 1.1.2014.
Kilde: SSB og bearbeidet av Østlandsforskning

	1990	2000	2008	2014	Årlig endring		
					1990-2000	2000-2008	2008-2014
Nord-Gudbrandsdal	21 146	20 198	19 406	19 065	-0,5 %	-0,5 %	-0,3 %
Midt-Gudbrandsdal	14 878	14 027	13 495	13 451	-0,6 %	-0,5 %	-0,1 %
Lillehammerregionen	33 795	35 769	36 834	38 355	0,6 %	0,4 %	0,7 %
Gjøvikregionen	67 083	67 204	67 884	69 921	0,0 %	0,1 %	0,5 %
Hadeland	26 265	27 136	28 043	29 075	0,3 %	0,4 %	0,6 %
Valdres	19 183	18 367	17 975	17 953	-0,4 %	-0,3 %	0,0 %
Oppland	182 350	182 701	183 637	187 820	0,0 %	0,1 %	0,4 %

Øyer og 6 000 i Gausdal. Flytteoverskudd (innflyttere-utflyttere) svinger gjerne over og under null i mindre kommuner år for år, men ser vi de siste 14 årene under ett, har det vært flytteoverskudd i alle tre kommunene i regionen.

Fødselsoverskuddet (fødte-døde) har i samme periode vært positivt i Lillehammer og negativt i Øyer og Gausdal. Befolkningsveksten etter årtusenskiftet har i alle tre kommunene kun funnet sted i tettstedene. Det er spesielt sterk vekst i tettstedene i Lillehammer, på Granerudmoen i Øyer og i Follebu i Gausdal. I de to sistnevnte tettstedene er veksten drevet av økt innflytting av personer med arbeid i Lillehammer.

Per 1.1. 2014 var det rundt 13 000 innbyggere i Midt-Gudbrandsdalen, fordelt på ca. 5 500 i Nord-Fron, 3 000 i Sør-Fron og 4 500 i Ringebru. Alle tre kommunene hadde en befolkningsnedgang på 3-5 prosent i perioden 2000-2014. De siste seks årene har folketallet i regionen samlet sett endret seg lite, med litt vekst i Sør-Fron og nedgang i de to øvrige kommunene. I perioden 1.1.2000-1.1.2014 hadde Ringebru flytteoverskudd og de øvrige kommunene underskudd. I samme periode har det vært negativt

Fødselsoverskudd i alle kommunene. Midt-Gudbrandsdalen skiller seg ut fra alle øvrige regioner i Oppland ved at det i sum er befolkningsnedgang siden år 2000 både i tettbygde og spredtbygde strøk. Blant tettstedene i regionen er det befolkningsvekst på Vinstra, stabilt på Hundorp og Ringebru og nedgang i de øvrige tettstedene.

Folketallet har gått ned i alle kommunene i Nord-Gudbrandsdalen siden årtusenskiftet. Ved inngangen til 2014 var det registrert 19 065 bosatte i regionen, dvs. en nedgang på ca. seks prosent siden år 2000. I siste fem-års periode har gjennomsnittlige årlig nedgang i regionen vært litt mindre enn i perioden 2000-2008 pga. avmatet nedgang i Lom, Vågå og Sel. Det siste året har til og med befolkningspilen pekt litt oppover igjen for sistnevnte kommune. Veksten i Sel drives av økt folketall i tettstedet Otta. Tettstedsstatistikken for Nord-Gudbrandsdalen viser for øvrig at det i sum er litt vekst i antall bosatte i tettstedene i Nord-Gudbrandsdalen på 2000-tallet og at det er en kraftig nedgang i folketallet for øvrig. I perioden 1.1.2000-1.1.2014 hadde alle kommunene i regionen fødselsunderskudd, og Dovre og Skjåk var de eneste med flytteoverskudd. Ser vi kun på de siste fem årene er det flytteoverskudd i Skjåk, Vågå og Sel.

Befolkningsstruktur

Det har fra årtusenskiftet vært en økning i antall eldre i fylket. Det er også vekst i aldersgruppen 40-66 år, mens det er en nedgang i de yngste aldersgruppene. Alderstyngdepunktet er forskjøvet oppover og indikerer en forverring av det strukturelle forholdet mellom yngre og eldre framover.

Det er en forholdsvis god kjønnsbalanse i alle aldersgrupper i Gudbrandsdalen, med en svak overvekt av menn opp til 39 år og en overvekt av kvinner over 67 år. Forskyvning av alderstyngdepunktet er gjeldende i alle kommuner i Gudbrandsdalen, men utfordringene med en skjev aldersfordeling synes å være størst blant kommunene i Nord- og Midt Gudbrandsdalen.

Befolkningsstrukturen i Gudbrandsdalen indikerer dermed større omsorgsutfordringer enn for landet totalt. Omsorgsutfordringen ligger der allerede i dag og den vil sannsynligvis forsterkes i årene framover. Den finansielle utfordringen er at færre skal finansiere flere. Det kan også bli knapphet på arbeidskraft ved at færre skal stille flere, et problem som vil bli forsterket om 10-12 år når dagens nye pensjonister passerer 80 år.

Utviklingstrekk i arbeidsmarkedet

Ved inngangen til 2014 var det til sammen 35 422 arbeidsplasser og 36 336 sysselsatte innbyggere i Lillehammer-regionen, Midt- og Nord-Gudbrandsdalen. Dette gir en netto utpendling i regionen på 914 personer. Nesten halvparten av arbeidsplassene i regionen var i Lillehammer. Lillehammerregionen er for øvrig den eneste regionen i Oppland med flere arbeidsplasser enn sysselsatte innbyggere, dvs. netto innpendling. På kommunenivå er det kun Lillehammer,

Gjøvik, Sel og Nord-Aurdal som har netto innpendling.

Oppland har de senere årene hatt en svakere sysselsettingsutvikling enn landet forøvrig. Siden år 2000 har det vært seks prosent vekst i antall arbeidsplasser i Oppland og 16 prosent nasjonalt. På regionnivå er det forholdsvis store forskjeller i sysselsettingsveksten de siste årene. Best utvikling har det vært i Lillehammer-regionen med 11 prosent vekst siden år 2000. Svakest ut kommer Midt- og Nord-Gudbrandsdalen med henholdsvis uendret nivå og litt nedgang.

Lillehammer kommune skiller seg ut i Gudbrandsdalen med en arbeidsplassvekst på 13 prosent i perioden 2000-2013. Det har også vært noe vekst i kommunene Gausdal, Vågå, Dovre, Nord-Fron og Øyer, men det har vært en nedadgående trend de siste 2-3 årene i de tre sistnevnte kommunene.

Næringsstruktur

Lillehammer har en relativt stor andel arbeidsplasser innen offentlig og privat tjenesteyting i forhold til landsgjennomsnittet. I resten av Gudbrandsdalen er jordbruk tungt representert. I flere kommuner er også bygg og anleggsvirksomhet og tradisjonell industrivirksomhet viktige næringsgrener. Videre er overnattings- og serveringsvirksomheten overrepresentert i forhold til landsgjennomsnittet i nesten alle kommuner i Gudbrandsdalen.

Den relativt svake arbeidsplassveksten i Midt- og Nord- Gudbrandsdalen, sammenlignet med landet totalt, skyldes dels næringsstruktur og dels konkurranseevne. I nevnte regioner utgjør som nevnt primærnæringene en relativt stor andel av arbeidsplassene og her har det både nasjonalt og i alle regioner i Oppland vært en nedadgående trend over flere tiår.

Innen reiselivet i Gudbrandsdalen bidrar bedriftsstrukturen til svekket konkurranseevne i det kommersielle ferie-/fritidsmarkedet. Videre har det vært en nedadgående trend nasjonalt de senere år innen deler av tradisjonell industri, dvs. industribransjer som har vært, og delvis er, tungt representert i Gudbrandsdalen. På den annen side er det i regionen et forholdsvis høyt innslag av offentlige arbeidsplasser, noe som demper svingningene i forhold til skiftende konjunkturer.

Vi har sett på sammenhengen mellom næringsstruktur og sysselsettingsendringer ved hjelp av skiftandelsanalyser for perioden 2008-2013. I analysene splittes en regions avvik fra den nasjonale veksten i en struktur- og en konkurransekomponent.

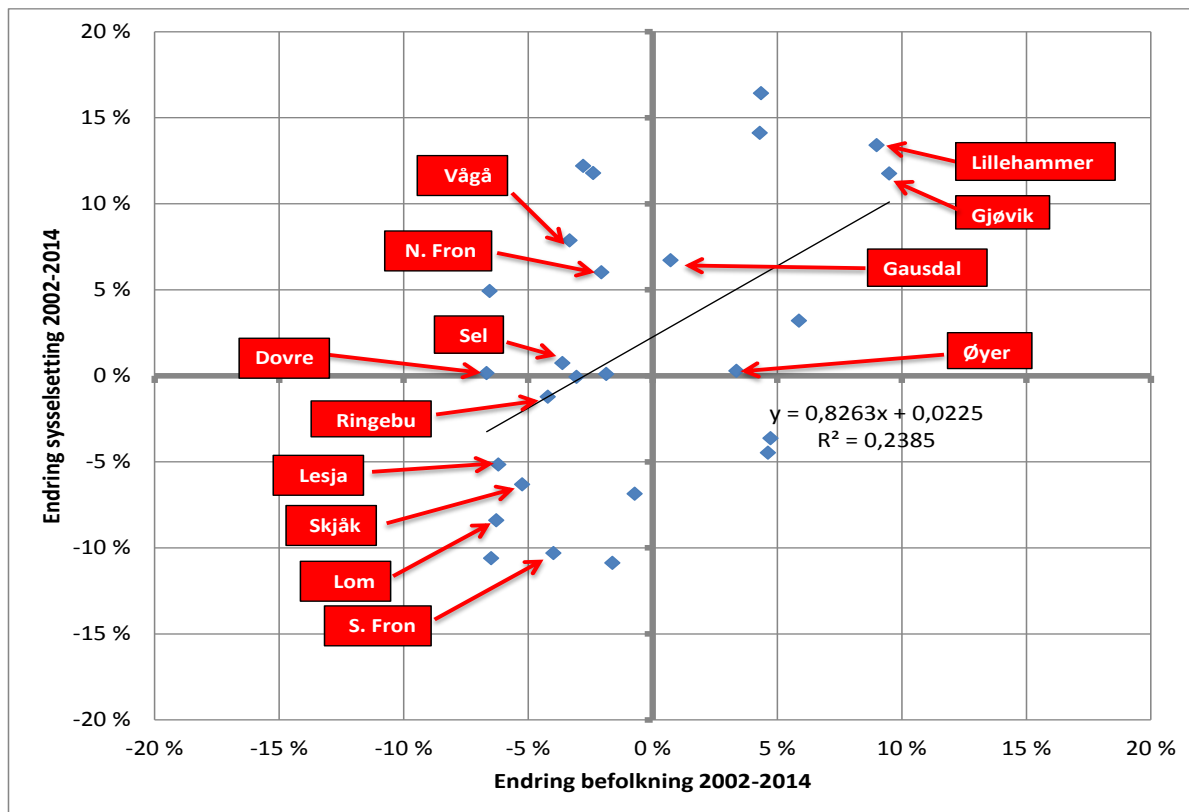
Strukturkomponenten er negativ for Midt- og Nord-Gudbrandsdalen og positiv for Lillehammerregionen.

Konkurransekomponenten sier noe om hvor stor del av endringene som kan tilskrives regionens gevinst/tap av markedsandeler (skift), sett i forhold til den nasjonale endringstakten. Alle regioner i Gudbrandsdalen kommer negativt ut her. På kommunenivå er det kun Lillehammer som har en positiv strukturkomponent og kun Vågå som har en positiv konkurransekomponent.

Befolkningsutvikling eller næringsutvikling

Utvikling i befolkning og arbeidsplasser i perioden 2002—2014 viser at regionsenterkommunen Lillehammer er en typisk utviklingskommune med god vekst i både arbeidsplasser og folketall. Gausdal faller også så vidt inn under begrepet utviklingskommune i nevnte periode. Øyer ligger i grenseland mellom å kalles en utviklings- og befolkningskommune pga. svak arbeidsplassvekst de siste seks årene. Befolkningskommuner vil si kommuner med folketallsvekst i kombinasjon med nedgang i antall arbeidsplasser. Vågå og Nord-Fron er de eneste kommuner i Midt- og Nord-Gudbrandsdalen som vi kan kalle arbeidskommuner, dvs. arbeidsplassvekst i kombinasjon med befolkningsnedgang. De øvrige kommunene i Gudbrandsdalen er enten uttynningskommuner (nedgang i både befolkning og arbeidsplasser) eller ligger i grenselandet mellom uttynningskommuner og arbeidskommuner.

Deler vi opp perioden i 2002-2009 og 2009-2014 ser vi at Lillehammer endrer seg fra en betydelig til svak sysselsettingsvekst, men har fortsatt god befolkningsvekst. Både Øyer og Gausdal går fra å være en arbeidskommune til en befolkningskommune. Dette henger sammen med at Øyer og Gausdal har en "ugunstig" næringsstruktur, dvs. overrepresentasjon av næringer i tilbakegang, samtidig som de drar befolkningsmessig nytte av nærhet til Lillehammer. Nord-Fron, Ringebu, Dovre, Sel og Lesja går fra å være arbeidsregioner til uttynningsregioner, mens Sør-Fron, Lom og Skjåk fortsatt er uttynningskommuner.

Figur 4-30: Utvikling i arbeidsplasser og befolkning. Kommuner i Oppland, 2002-14. Prosent. Kilde: SSB og bearbejdet av Østlandsforskning.

Lillehammers betydning som regionsenter

Lillehammer er et regionsenter som innehar mange senterfunksjoner. Lillehammer er et stort varehandelssted for sine omlandskommuner, med et variert varetilbud. Lillehammer er et kultursenter ikke bare for regionen, men også i nasjonal målestokk. Lillehammer er fylkeshovedstad i Oppland med tilhørende funksjoner som fylkeskommune-administrasjon, Fylkesmann etc. i tillegg til nasjonale funksjoner som eksempelvis militærbasen på Jørstadmoen og hovedkontoret til Statens vegvesen region Øst.

Oppland er for en stor del oppfattet som «fritids-Oslo», og hadde per januar 2013 fortsatt det høyeste antallet fritidsboliger i Norge. Destinasjonene som er bygget opp med moderne fritidsboliger de siste par tiår domineres totalt av eiere fra Oslo/Akershus. Nordseter, Hafjell og Skei er tre områder i Oppland som har en betydelig fritidsbebyggelse og Lillehammer

har et merkenavn som reiselivsdestinasjon både på vinteren og om sommeren.

Det er en sterk konsentrasjon av fritidsboliger til fjellområdene i Valdres, Midt- og Sør-Gudbrandsdalen. Om lag halvparten (14 av 26) av kommunene i Oppland har mange fritidsboliger. Nord-Aurdal er den kommunen i Oppland med flest fritidsboliger, fulgt av Ringebu, Sør-Aurdal og Øystre Slidre. I disse kommunene utgjør fritidsboligene også et betydelig innslag i den samlede boligbygningsmasse.

Innad i Lillehammerregionen er det flere flyttere fra Lillehammer til Gausdal enn motsatt veg. Fra Lillehammer til Øyer er det færre flyttere enn andre vegen. Innad i

Midt-Gudbrandsdalen er flyttestrømmene størst mellom Nord- og Sør-Fron, mens det innad i Nord-Gudbrandsdalen er en forholdsvis stor andel som flytter fra Lesja til Dovre, fra Vågå til Sel og fra Sel til Vågå. Flyttestatistikk for perioden 1.1.2008 - 1.1.2014 viser at Lillehammerregionen og Nord-Gudbrandsdalen har størst interaksjon med Oslo, målt i flyttestrømmer. Mens Midt-Gudbrandsdalen har størst interaksjon med Lillehammerregionen.

Interaksjon måles også med pendlingsstrømmer. Vi har tidligere sett at Lillehammerregionen er den eneste regionen i Oppland med flere arbeidsplasser enn sysselsatte innbyggere, dvs. at de har nettoinnpendling. Om lag en tredjedel av de yrkesaktive i Øyer og Gausdal har Lillehammer som arbeidssted.

I Midt-Gudbrandsdalen skiller Sør-Fron seg ut med høy utpendlingsandel. Over halvparten av de yrkesaktive i Sør-Fron er pendlere og flertallet av dem pendler til Nord-Fron. I Nord-Fron er det flest som pendler til Oslo og Sør-Fron, mens det i Ringebu er flest som pendler til Lillehammer.

I Nord-Gudbrandsdalen har en overvekt av pendlere i Dovre og Vågå kommuner sin arbeidsplass i Sel kommune, mens flertallet av pendlere i Lesja kommune arbeider i Dovre kommune. I Skjåk er det flest som pendler til Lom, mens det i Lom og Sel er et flertall som pendler til Vågå.

Samarbeid i «ByR-regionen»

Dagens samarbeidsrelasjoner på tvers av kommunene i ByR-regionen er kartlagt gjennom innsamling av en rekke kommunale, regionale og fylkeskommunale dokument og nettsider. 25 sentrale aktører er intervjuet om sine erfaringer med samarbeidet. Det er innhentet innspill om videre

samarbeidstema fra de intervjuede, fra et arbeidsmøte med 60 deltakere og gjennom andre arbeidsmøter.

Kartleggingen viser at det foregår et utstrakt samarbeid på tvers av kommunene om både samfunnsutvikling og tjenester. Det meste av det interkommunale samarbeidet skjer innenfor de etablerte regionene; Lillehammer-regionen, Midt-Gudbrandsdal og Nord-Gudbrandsdal. Samarbeidsområdene er blant annet forankret i regionenes prioriteringer i fylkeskommunens regionale handlingsprogram.

Det synes som om det er enklere å få til samarbeid om de store samfunnsutviklingsspørsmålene enn om tjenester. Samarbeidet glir lettere på faglig administrativt nivå enn på politisk nivå.

Erfaringene med regionsamarbeidene er i hovedsak positive og anses som nyttige. Samtidig blir det pekt på at regionsamarbeidene har ført til mindre fokus på Gudbrandsdalen som en helhet. Det er noe samarbeid mellom kommuner i Midt-Gudbrandsdal og Lillehammer-regionen, men lite mellom sør og nord. Det sagt at det er et særlig behov for mer samarbeid om hele Gudbrandsdalen som reiselivsdestinasjon og en felles utnyttning av potensialet i fritidsboligmarkedet.

Gjennom arbeidsmøtet på Ringebu, intervjuer og andre tilbakemeldinger er det kommet innspill til videre samarbeid i ByR-regionen om en rekke tiltak innenfor:

- Samfunns- og næringsutvikling
- Kompetanseklwynger, Trippel Helix og innovasjon
- Reiseliv og hytteturisme
- Felles kultur og identitet
- Samarbeid om attraktive steder
- Kompetanseutvikling
- Helse

- Innflytting og innvandring
- Møteplasser og arenaer på tvers av kommune- og regionstrukturer

Nå starter Lillehammer- regionens ByR-prosjekt på den etappen der kunnskap skal omsettes til handling. ByR-programmet, også Lillehammer-regionens ByR – prosjekt, omhandler kjent tematikk for de fleste som jobber med interkommunalt samarbeid, politikk, regional-, nærings- og samfunnsutvikling. Skeptikerne sier at dette prosjektet dermed handler om å slå inn åpne dører. I så fall, handler ByR-prosjektet i tillegg om hvordan man går inn gjennom de åpne dører, og hvem man går sammen med.

ByR- prosjektet tar sikte på å fremme samhandling på tvers av kommune- og (de etablerte) regiongrensene. Men god samfunnsutvikling forutsetter også tettere og mer forpliktende samhandling mellom samfunnsliv, arbeidsliv, utdannings- og forskningsinstitusjoner både innad i ByR-regionen (bl.a. HIL og ØF) og innad i Oppland, men også med miljøer utenfor oss, både i inn- og utland. Dette er nødvendig for å stimulere til nødvendige endringer i møte med utfordringer som urbanisering, klimaendringer, internasjonal konkurranse. Samtidig er nye samarbeidsformer innovativt og viktig for å stå fram som et nyskapende og spennende samfunn som kan trekke til seg folk, bedrifter og besøkende.

Det er derfor behov for å utvikle gode strukturer for slik samstyring, og å øke evnen/kompetansen hos politikere, byråkrater, næringslivsfolk og andre samfunnsutviklingsaktører til å samstyre på en effektiv måte. Det er snakket en del om Trippel Helix- samarbeid i ByR-sammenheng, dvs. samarbeid mellom offentlig sektor, næringsliv og FoU-miljø. Legger vi til frivillig sektor og andre samfunnsaktører, kan vi snakke om en

Kvadrupel Helix- samarbeid, som det som må til i dette utviklingsarbeidet framover. Det er m.a.o. vesentlig å involvere enda flere aktører i det videre ByR-samarbeidet, uansett hvilket tema som velges for det videre samarbeidet. Det er ikke uten betydning hvem som inviteres med gjennom de åpne dørene videre. Viktigst av alt er at man handler, om ikke blir ByR -programmet en ubetydelig satsing.

Hva hemmer og hva fremmer samarbeid i ByR-regionen?

Vår gjennomgang bekrefter at Øyer og Gausdal danner en funksjonell region sammen med Lillehammer både gjennom pendling, varehandel, tjenestebruk og interkommunalt samarbeid. Det som i dette prosjektet er definert som ByR-regionen strekker seg imidlertid over et så stort geografisk område at det ikke kan omtales som en «funksjonell» region. De store geografiske avstandene legger føringer for muligheter når det gjelder samarbeid. Vi ser det som lite realistisk å legge opp til et samarbeid som tar sikte på å se Lillehammer og resten av Gudbrandsdalen som en samlet bo- og arbeidsregion. De lange avstandene fra ByR-regionens nordligste kommuner, til Lillehammer i sør, innebærer dessuten at ikke alle kommunene har en naturlig orientering mot Lillehammer som samarbeidspart. De nordlige kommunene er også orientert nordover og vestover, og ser her verdifulle samarbeidsrelasjoner blant annet når det gjelder turistnæringen.

ByR-regionens store geografiske avstander kan på den måten ses å hemme visse former for samarbeid. Samtidig er det slik at det er ByR-regionens geografiske særtrekk som fremheves som potensiale for samarbeid som favner bredt. Området er langstrakt, men det betyr også at det byr på storslått natur og attraktive fjellområder. I

samfunnsområdene som har blitt presentert som aktuelle for samarbeid er det naturen og fjellene som løftes som samlende i mange av forslagene. Dette knyttes både til helse, innflytting, reiseliv og felles identitet. Geografien kan på den måten ses som en faktor som både fremmer og hemmer samarbeid. Om det virker fremmende eller ikke henger imidlertid sammen med om et er et ønske og vilje til samarbeid. På den måten må geografis betydning ses i sammenheng med andre faktorer. Her kommer elementer som konkurranse, gevinster og kostnader ved samarbeid, fellesskap og identitet inn.

ByR-satsningen, både nasjonalt og i Lillehammer-prosjektet, har fremhevet de positive sidene ved å styrke samarbeid på tvers av etablerte grenser. I fokuset på samarbeidets muligheter og positive sider har utfordringene ved samarbeid kommet mer i skyggen. Til tross for at det er lett å bli enige om at samarbeid er positivt og noe som gir gevinster samlet, er det i denne sammenhengen også knyttet til en konkurransesituasjon. Det løftes frem at kommunene og regionene kan tjene på økt samarbeid, men samtidig konkurreres det om tilflyttere, kompetanse og arbeidsplasser. Det er slik at samarbeid krever tid og ressurser, og når det er en intensjon om å samarbeide om store samfunnsutviklingsspørsmål vil synlige resultater kanskje først vise seg på lang sikt. Det kan gjøre det krevende å motivere til samarbeid fordi det er vanskelig å evaluere gevinster av innsatsen opp mot konkrete mål. Til tross for disse hemmende faktorene, fremkommer det en tydelig vilje til samarbeid i prosjektets samlede datamateriale. Det løftes frem en tydelig idé om et fellesskap og en fellesidentitet mellom Lillehammer og Gudbrandsdalen som er særlig knyttet til områdets natur og fjellområder. Dette kobles videre til

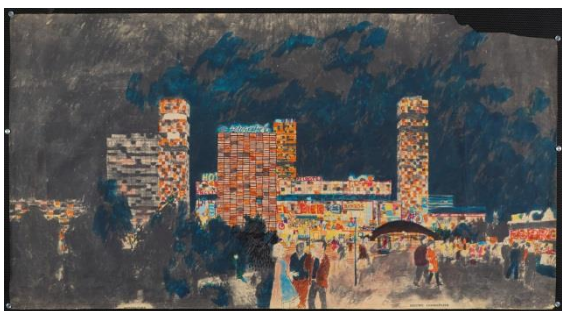
konkrete tiltak både når det gjelder felles profilering, utvikling av reiselivsnæringen, og attraktivitetstiltak. Denne følelsen av fellesskap og vilje til å se ByR-regionen som en helhet kan ses å fremme evnen til samarbeid.

Med forankring i kunnskapsstatus og innspill i prosessen til nå, er her identifisert åtte mulige tema for ByR-samarbeidet videre. Dette er ikke ferdig formulerte, fullstendige prosjekttema, men et oppspill til videre diskusjoner, prioriteringer og konkretiseringer - i første omgang i regionrådene og på et bredt anlagt arbeidsmøte 25.11. i Lillehammer. Ut i fra det vi nå vet – hva kan og bør vi samarbeide om? Under følger en presentasjon av åtte forslag til temaer/områder som det kan utvikles et samarbeid innenfor.

Sammen om attraktive steder og tilflytningstiltak

Det er en sammenheng mellom befolkningsvekst og arbeidsplassvekst. Men tilflytning og attraktivitet handler om mer enn det å skape arbeidsplassvekst. Attraktivitet er flerdimensjonalt – det betyr ulike ting, for ulike mennesker og det forandres også med hvor man er i livet. Hvordan oppnå økt tilflytning utover å kunne tilby arbeidsplasser? Tilgjengelige bygninger og arealer for boligbygging er en forutsetning for å få nye tilflyttere. Et steds rykte eller omdømme kan være viktig for å tiltrekke seg nye innflyttere, et godt utbygd offentlig tjenestetilbud og kulturtilbud. Det handler også om å beholde de som allerede har bosatt seg i vår region.

Det å øke attraktiviteten for å få ta del i en større del av innvandrerbefolkningen kan også være et virkemiddel for å dempe eller snu den negative befolkningsutviklingen i Gudbrandsdalen. Her bør det tenkes nytt om hvordan vi kan styrke samarbeidet

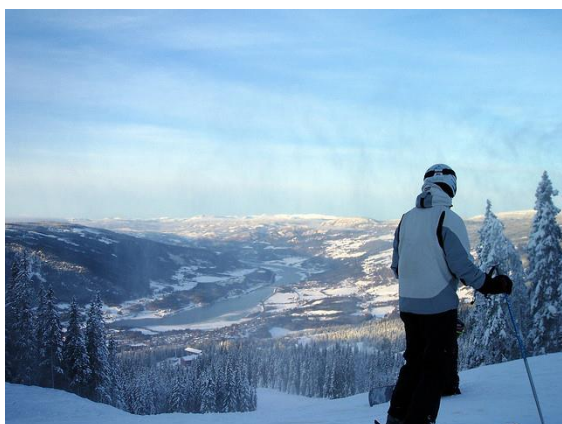

mellom kommuner, NAV, næringsliv, frivillig sektor, i forhold til å sysselsette flyktninger og familieegjenforente som blir bosatt i regionen. Nasjonalt, som i Oppland, har den nye arbeidsinnvandringen vært motoren for befolkningsvekst de senere årene. Gratis språkopplæring til arbeidsinnvandrere, nødvendig utdanning, hensiktsmessige botilbud, veiledningsmateriell, fadderordning, tilrettelegging for nettverk kan være aktuelle tiltak.

Folkehelseregionen Gudbrandsdal – et livsstilsvalg

Den ferske folkehelseundersøkelsen for Oppland omfatter et stort datamateriale og et godt redskap for å overvåke utviklingen og initiere målrettede tiltak.

Folkehelsemessig har Oppland et godt utgangspunkt ved at folk synes å trives godt, både fastboende og tilreisende, og det fysiske miljøet er lite forurenset og godt egnet til fysisk utfoldelse. ByR-regionen har derfor et godt utgangspunkt for å samarbeide om å styrke folkehelsen til befolkningen, i alle aldersgrupper.

Samtidig er en utvidet og felles satsting på profilering av regionen som et livsstilsvalg, naturlig – både overfor tilreisende og tilflyttende. Lillehammer og Gudbrandsdalen har naturgitte forutsetninger og tradisjoner for at satsinger på livstilsturisme skal gi solid grunnlag for god folkehelse.

Sammen om bruk og vern av Fjellet

Det ligger et stort og til dels uforløst potensiale i å dyrke fram fjellprofilen i ByR-regionen, som en del av en større fjellregion. Det unike med ByR-regionen er kombinasjonen av levende bygder og tettsteder og relativt urørt natur. Det er all grunn til å tro at dette er en kvalitet som vil øke i betydning framover. Økt urbanisering nasjonalt og globalt, klimaendringer m.m. vil føre til at flere finner det attraktivt å bosette seg, feriere, etablere næringsvirksomhet i slike levende bygde- og

fjellandskap. Det unike med ByR-regionen, ikke minst sett utenfra, er nærheten til fjell – landskapsmessig og kulturelt. Samtidig etterlyses en helhetlig fjellpolitikk nasjonal, regionalt og lokalt, og tilhørende lov og regelverk, som gjør det mulig å dyrke fram en slik profil. Kommunene her samarbeider allerede i Fjellregion-samarbeidet, men det er også potensiale for et eget fjellfokus i Gudbrandsdalen.

Et felles Hytteløft

Alle kommunene i ByR-regionen er hyttekommuner. Og alle tre regionene har felles intensjon om å jobbe for økt verdiskaping ut ifra hyttemarkedet. Dette er så avgjort noe å samarbeide om, både i plansammenheng og i forhold til kompetanseutvikling. Hvordan få det til – sammen? Hvordan kan kommunene jobbe sammen om å tilpasse servicetilbudet til de tidspunkt som treffer hyttegjestene? Gi

et mest mulig helårlig opplevelsestilbud? Hvordan møte de utfordringene og muligheter som følger fritidsbefolkningens behov for offentlige tjenester? Hvordan kan vi samarbeide om balansen mellom bruk og vern av natur?

Felles profilering– fjell og by

«By og land – hand i hand», «Vær kry – av fjell og by», «Lillehammer – porten til Gudbrandsdalen». Dette er noen av mottoene som er lansert underveis, og som kan knytte alle de tolv kommunene sammen under en felles profileringssparaply. Et tettere samarbeid mellom destinasjonsselskapene Visit Lillehammer og Nasjonalparkriket vil være ledd i en slik strategi. Et annet forslag er å etablere et Gudbrandsdalens regionhus i Oslo, med kunnskap og kompetanse på

vår region, der kan selges hytter, mat, opplevelser og være en møteplass for utflyttede potensielle tilbakeflyttere med mye mer. Oppland fylkeskommunes prosjekt Oppland+ kan utnyttes til felles profilering. Arrangementsregionen? Kulturregionen? Fjellregionen? Matregionen?

Gudbrandsdalens gode hjelpere – et samlet virkemiddelapparat

Det samarbeides regionalt om næringsutvikling innenfor de enkelte regionene, om felles næringsplaner, næringsenheter og næringshager. Regionforstørring fordrer videre samarbeid utover regiongrensene og sektorgrensene, som f.eks. samarbeid mellom næringshagene i Nord- og Midt-Gudbrandsdal og Lillehammer Kunnskapspark og andre

samløkaliserings for etablererbedrifter og arbeidsfellesskap for fjernarbeidere. Det etterspørres flere formelle møteplasser for næringsutviklingssamarbeid, tettere samarbeid om entreprenørskapsopplæring og etablererinspirasjon, særlig for ungdom.

Nettverk av innovative kommuner i Gudbrandsdalen

Norske kommuner er innovative og innovasjoner er avhengig av samspill og samarbeid. Mange mener det er mye å lære av enda mer samarbeid mellom kommunene. Et nytt Opplandskull starter i januar 2015 opp på Innovasjonsskolen til Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Gjøvik. Med utgangspunkt i dette samarbeidet, kan det inspireres og innoveres på tvers. Det etterspørres en mer aktiv rolle fra høgskolen i samfunnsutviklingen i Gudbrandsdalen. Her må det Trippel Helix til.

Regionalplan for ByR-området

Et hensiktsmessig virkemiddel for å fremme samordnet og helhetlig politikk på viktige samarbeidsområder er å utarbeide en regionalplan for hele ByR-området, en plan som skal gi forpliktende føringer inn i kommuneplanenes arealdel.

Den regionale planen kan ta opp i seg temaer som senterstruktur, vegnett, overordnet IKT- og VAR-struktur, lokalisering av næringsarealer og områder for boliger og fritidshus, overordnet tur- og

løypenett, vassdragsforvaltning, natur- og kulturvern m.m. Hva som er hensiktsmessige temaer å løfte opp i en regionalplan, og på hvilken måte, avklares i planarbeidet.

ByR fase 2

Fra 2015 -2017 går byregionprogrammet over i en ny fase hvor formålet er at byregionene utarbeider konkrete strategier og gjennomfører tiltak innenfor tema/samfunnsområder som regionen selv prioriter. Temaene skal ta utgangspunkt i den samfunnsanalysen som foreligger.

Egne notater:

